

УДК 340.116:316.42

ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ В ОСВІТІ

Хомишин І.Ю., к. ю. н., доцент
кафедри адміністративного та інформаційного права
Навчально-науковий інститут права та психології
Національного університету «Львівська політехніка»

У статті розглядаються проблеми освіти в умовах глобалізації суспільства. Особливу увагу зосереджено на взаємовпливі освітньої сфери та глобальних процесів. Визначено глобальні виклики у сфері освіти. Підкреслено зміну традиційних завдань освіти, оскільки розвиток інформаційного прогресу вимагають оновлення знань, інноваційності практичного спрямування, переорієнтації змісту освіти на цілі прогресивного розвитку.

Ключові слова: освіта, вища освіта, глобалізація, глобальні виклики.

В статье рассматриваются проблемы образования в условиях глобализации общества. Особое внимание сосредоточено на взаимовлиянии образовательной сферы и глобальных процессов. Определены глобальные вызовы в сфере образования. Подчеркнуто изменение традиционных задач образования, связанное с развитием информационного прогресса, требующего обновления знаний, инновационности практического направления, переориентации содержания образования на цели прогрессивного развития.

Ключевые слова: образование, высшее образование, глобализация, глобальные вызовы.

Khomyshyn I. Yu. GLOBAL CHALLENGES IN EDUCATION

The article deals with the problems of education in a globalized society. Special attention is focused on the interplay of educational sphere to global processes. Determined global challenges in education. Emphasized that changing the traditional problems of education, since the information required progress update knowledge, innovation practical direction, reorient educational content on progressive development objectives.

Key words: education, higher education, globalization, global challenges.

Постановка проблеми. Правова реальність зумовлюється змінними чинниками, серед них одним з основних є вплив глобалізації. Глобалізація виступає мегапроцесом, що стосуються всіх сфер світобудови. Тепер пов'язувати глобалізацію з первинними екологічними проблемами є не вірно. Глобалізаційний процес є різносторонній, акумулює протилежні вектори та є плацдармом для конфліктності суспільної реальності.

Освітній простір не може бути осторонь процесів, що відбуваються в суспільстві, оскільки освіта спрямована на динамічний розвиток, а не на закритість та незмінність цього явища. Функції освіти в соціальних процесах широкомасштабні і включають в цілому культурну, соціальну, економічну, професійну, ідеологічну тощо. Отож, вказана взаємодія зумовлює наявність подвійного процесу. З одного боку, глобалізація підштовхує зміни в освітньому просторі, з іншого, розвиток освітніх перспектив сприяє науковому прогресу, який є основою глобалізації.

Освітній простір отримує виклики, що зумовлені глобальними процесами. Їх потрібно вирішувати комплексними засобами та швидкими темпами. Оскільки вже зараз слід констатувати значне відставання освітнього простору від потреб ринку праці. Наразі «структура підготовки фахівців вищої кваліфікації вочевидь не відповідає потребам ринку праці, що призводить до безробіття випускників вищих навчальних закладів і загрожує в майбутньому незбалансованістю якості пропозиції робочої сили попиту на неї» [1, с. 194].

Ступінь розробленості проблеми. Освітні права в епоху глобалізації, враховуючи їх актуальність для суспільства, були пред-

метом розгляду багатьох науковців. Серед них особливо слід відмітити праці З. Баумана, Н. Бортник, Р. Бірюкова, Л. Васечко, Н. Оніщенко, Н. Пархоменко, Р. Робертсона, М. Шепелева та ін. Проте глобалізація є непередбачуваним процесом, вектор розвитку якого важко передбачити. Тому виникає необхідність оновленого розуміння освітніх процесів в епоху глобалізації, особливо в контексті глобальних викликів сучасності.

Метою цієї статті є аналіз глобальних викликів та їх вплив на сферу освіти.

Виклад основного матеріалу. У червні 1992 р. в Ріо-де-Жанейро відбулася конференція ООН з проблем навколишнього середовища і розвитку, відома як саміт «Планета Земля», оскільки в ній брали участь керівники 178 країн світу. Конференція ухвалила Програму дій «Порядок денний на XXI століття», якою засвідчила встановлення глобального партнерства країн світу задля досягнення сталого розвитку суспільства. В глобальному розумінні ця Програма дій визначила вагомість освіти в умовах глобалізації та передбачала необхідність розвитку освіти для сталого розвитку.

Генеральна Асамблея ООН оголосила з 2005 року початок Декади освіти в інтересах екологічно збалансованого розвитку. Це означає, що освіті в інтересах сталого розвитку належить зайняти чільне місце серед пріоритетів сталого розвитку в XXI столітті. Освіта для сталого розвитку і наука стають одним з основних важелів сталого розвитку, інструментом збалансованої діяльності людини, удосконалення науково-технічної бази і технологій виробництва та природо-користування з урахуванням можливостей

біосфери та необхідності збереження її параметрів [2, с. 165]. Отож, якщо розглядати в широкому плурачентні, на міжнародному рівні визнано, що розвиток освітньої сфери є однією з умов існування людства.

Однією з найбільш проблем, які проявляються у сфері освіти, є нерівномірність глобалізації освіти. Доступ до освітніх послуг є нерівномірною. Лідером освіти є США, які контролюють третину міжнародного ринку освітніх послуг, за ними йдуть Великобританія – 13%, Німеччина – 10%, Франція – 9%. [3, с. 62]. Країни пострадянського простору мають значну кількість вищих навчальних закладів, але з рівнем надання освітніх послуг займають від 20 місця і далі.

Глобальні освітні центри виступають монополістами, тому конкурувати з ними є дуже важко. Неконкурентоспроможність освіти втягує державу у проблеми неконкурентоспроможності економіки і низької освіченості громадянства. Такої ж думки дотримуються учасники парламентських слухань на тему «Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів», що відбулися 17 червня 2009 року. У рекомендаціях, які прийняті за наслідками цих слухань, визначається, що динаміка розвитку світової економіки, яка спостерігається останніми роками, свідчить про те, що серед основних чинників конкурентоспроможності країн визначальним є впровадження ефективних механізмів інноваційної політики, які забезпечують конкурентоспроможність економіки, яка пов'язується із здобутками науки [4].

Чинниками, які спричиняють глобалізованість освіти, першочергово є поширення інформаційних технологій. У нашій державі за останні десятиріччя значно збільшився обсяг суб'єктів, які мають доступ до всесвітньої мережі. Але залишається інша проблема – технічна доступність інформації. Рівень знань іноземних мов (у першу чергу, англійської) для середнього та старшого покоління залишається вагомим проблемою. Таким чином, виникає прогалина в отриманні інформації з першоджерел, в обміні науковими здобутками та досягненнями.

Утворення глобальних освітніх центрів створює конкуренцію національній освіті, таким чином останню не отримує достатньо ресурсів і засобів для належного функціонування та розвитку. Вказане тягне протиставлення «глобальне vs територіальне». Разом із тим потрібно, щоб ефективно працювала система національних та наукових закладів та освітніх установ. Вони мають сприяти з'ясуванню особливостей і характеру розвитку шляхом вивчення можливостей регіональних сфер розвитку життєвої сфери, задоволення потреб людей, що проживають на цій території, національного тваринного і рослинного світу, а також шляхом визначення сильних та слабких галузей і ресурсів національного господарства. Використання освітніх національних та регіональних закладів освіти виключно як додатку для глобальної освітньої сфери створює проблеми не тільки освіти, але всієї національної системи економіки, господарювання та всього політичного життя.

Інтеграційні процеси в освіті сприяють об'єднанню зусиль у розв'язанні найважливіших проблем планети, водночас загрожуючи зникненню національних та етнічних атрибутів. Слід констатувати існування дисонансу між глобальним освітнім простором та ідентичністю, самобутністю народів.

Проте є протилежний аспект цього питання. К. Денчев з цього приводу вірно звернув увагу на дуальність глобалізаційної світобудови, вказуючи, що «природа глобалізації в ХХ столітті кардинально змінилась під впливом обміну товарами, знаннями, культурними цінностями, склався свого роду мегапростір глобалізації. Мегапростір розвивається за власними законами, являється, з одного боку, результатом взаємодії локальних, національних територій, з іншого, – визначає особливості розвитку останніх» [5, с. 21].

Проблема в тому, що на національному рівні освіти та наука не наділена такими можливостями, щоб боротися з глобальними викликами часу. Глобальні проблеми є набагато ширшими за обсягом і внутрішнім змістом. Так, В. Арутюнов і В. Свінціцький виділили наступні глобальні проблеми: універсальні проблеми політичного і соціально-економічного характеру (глобальна проблема сталого розвитку світу, глобальна проблема суспільної організованості і керованості світовим співтовариством тощо); глобальні проблеми природно-економічного характеру (енергетична, продовольча, сировинна, ресурсна тощо); глобальні проблеми соціального характеру (демографічна, тендерна, міжнаціональних, міжконфесійних відносин, демократії, духовності, охорони здоров'я, проблеми наркоманії, корупції, безробіття, організованої злочинності тощо); глобальні проблеми екологічного характеру (забруднення навколишнього середовища, катастрофічні зміни клімату, гомеостазний розвиток системи «людство – природа» тощо); глобальні проблеми інформаційного характеру («інформаційний вибух», створення єдиного інформаційного поля, інтернет-простору, інформатизація суспільства тощо); глобальні проблеми технологічного характеру (висока технологізація виробництва, освіти, управління тощо); глобальні проблеми науково-інтелектуального характеру (інтеграції науки, криза освіти, революційні зміни свідомості людини тощо); глобальні проблеми змішаного типу (війни і миру, міжнародного тероризму, культури, цивілізації) [6, с. 32]. Поєднання знань, потужності, засобів та потенціалу всієї наукової еліти – це основа для майбутнього розвитку та існування суспільства.

Ще одним глобальним викликом є зміна традиційних завдань освіти. Навчальний заклад сьогодні не може визначатися тільки класичними університетськими функціями, як-то відтворення, збереження та передавання знань. Цього далеко недостатньо. Розвиток інформаційного прогресу вимагають оновлення знань, інноваційності практичного спрямування. Студент буде неконкурентоспроможним на ринку праці, якщо отримає знання, які не зможе застосувати на практиці або не зуміє вчасно оновлювати їх. Осно-

вне завдання освіти – дати належний теоретичний рівень і направити студента на шлях самостійного оволодіння знаннями. Відмічають особливу роль в оволодінні креативними знаннями саме вищої освіти. Базова забезпечує загальну освіченість, а вища освіта створена для розвитку людського творчого потенціалу. «Система вищої освіти, на противагу іншим освітянським сферам, покликана навчити працівника мислити і діяти творчо, в умовах реальних викликів та ризиків, вміти застосовувати здобуті знання і навички до нестандартних ситуацій, володіти сучасними (в тому числі інформаційно-комунікаційними) технологіями» [7, с. 36].

Вагомим вектором оновлення змісту вищої освіти є необхідність підготовки фахівців для поступального розвитку з новим методологічним мисленням. У новітніх умовах вагомій ролі набуває науково-дослідницька робота, що формує в студентів творче мислення, креативні здібності, сприяє інтелектуальному розвитку молодих пошуковців. Раціональна й ефективна система університетської науки виступає важливим інструментом якісної підготовки студентів й важливим показником модернізації навчально-виховного процесу. Звернемо увагу, що освіта для глобально-відновлювального розвитку отримує перманентну актуалізацію в час, коли новаційні виклики загрожують збалансованому розвитку цивілізації. Тому новітнє суспільство ставить перед вищою школою завдання переорієнтації змісту освіти на цілі прогресивного розвитку. Такий підхід дасть змогу підготувати спеціалістів, які будуть дбати про проблеми суспільного розвитку, спроможних забезпечити якість життя для нинішніх і майбутніх поколінь.

Отож, глобальна освіта – це навчання про те, як вчитися протягом всього життя. Вказане стосується будь-якої галузі знань: у правовій сфері повсякчас заявляють нові нормативні акти, у сфері медицини – новітні технології та засоби, включаючи навіть трансплантаційні та репродуктивні інновації, сфера машинобудування та інженерії взагалі отримує нові знання, які ще донедавна вважалися «вигадкою письменників-фантастів».

Так, у Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки зазначено, що освіта виступає стратегічним ресурсом соціально-економічного, культурного і духовного розвитку суспільства, поліпшення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення міжнародного авторитету й формування позитивного іміджу нашої держави, створення умов для реалізації кожної особистості. Тому важливим для держави є виховання людини інноваційного типу мислення та культури, проектування акмеологічного освітнього простору з урахуванням інноваційного розвитку освіти, запитів особистості, потреб суспільства і держави.

Університет перестав функціонувати в закритому просторі, за старою схемою відно-

син за рахунок тільки зовнішніх акторів (держави і студенти), він змушений відкриватися для навколишнього середовища і сформулювати нові принципи діяльності та управління, з урахуванням нової соціальної й економічної реальності [8, с. 3]. Проблема освіти в тому, що не всі заклади змогли вчасно пристосуватися до нових викликів часу. Вони всіма доступними способами стримують розвиток сфери освіти, здійснюють перепони для оновлення методологічних підходів у правовій політиці держави. Вказане рівною мірою стосується національної та зарубіжної освіти.

Висновки. Взаємодія глобалізації та освіти зумовлює наявність подвійного процесу. З одного боку, глобалізація підштовхує зміни в освітньому просторі, з іншого, розвиток освітніх перспектив сприяє науковому прогресу, який є основою глобалізації. Освітній простір отримує виклики, що зумовлені глобальними процесами.

Серед найважливіших відмічається нерівномірність глобалізації освіти, де фундаментальні освітні центри виступають монополістами у цій сфері. Вказане тягне протиставлення «глобальне vs територіальне», де нівелюється національний і регіональний освітній простір, розвиток якого важливий для окремих регіонів, національностей та етнічних груп. Констатовано існування дисонансу між глобальним освітнім простором та ідентичністю і самобутністю народів.

Ще одним глобальним викликом є зміна традиційних завдань освіти, оскільки розвиток інформаційного прогресу вимагають оновлення знань, інноваційності практичного спрямування, переорієнтації змісту освіти на цілі прогресивного розвитку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Україна: стратегічні пріоритети. Аналітичні оцінки / за ред. А.С. Гальчинського. – К.: НІСД, 2003. – 328 с.
2. Садовенко А. Сталий розвиток суспільства: навчальний посібник / А. Садовенко, Л. Масловська, В. Серета, Т. Тимочко. – 2 вид. – К., 2011. – 392 с.
3. Кольчугина М. Международная интеграция в сфере высшего образования / М. Кольчугина // Мировая экон. и междунар. отношения. – 2005. – № 11. – С. 55–64.
4. Про Рекомендації парламентських слухань на тему «Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів»: Постанова Верховної Ради України від 21.10.2010 № 2632-VI // Відомості Верховної Ради України від 18.03.2011. – № 11. – С. 516.
5. Денчев К. Феномен антиглобалізма: [учеб. пособие] / [К. Денчев]. – М.: ГУВШЭ, 2005. – 220 с.
6. Арутюнов В.Х. Філософія глобальних проблем сучасності / В.Х. Арутюнов, В.М. Свінціцький. – К.: КНЕУ, 2008. – 176 с.
7. Захарін С.В. Перспективи інвестиційного забезпечення розвитку сфери вищої освіти в контексті глобалізаційних викликів / С.В. Захарін // Економіка і управління. – 2011. – № 3. – С. 35–45.
8. Хижняк Л.М. Державна освітня політика в умовах глобалізації: пошуки оптимальної моделі / Л.М. Хижняк // Державне будівництво. – 2007. – № 1(2). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2007_1\(2\)_4](http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2007_1(2)_4).